

Subjekt**Ladislav Hejdánek**

◆ diktát, česky, vznik: 27. 12. 1994

◆ dictate, Czech, origin: 27. 12. 1994

Subjekt [1994]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1 1994-12-27 diktát na téma subjekt_cleaned.flac) ---

Hejdánek: 27. 12. 94 Písek.

Subjekt. Význam delfské výzvy „Poznej sám sebe“ dostává novou – a snad se smíme domnívat, že pravou – váhu teprve s objevem subjektu ve smyslu, jakému byl přisouzen v klasické německé *filosofii*.

Subjekt v tomto smyslu musel být teprve objeven, a to v protisměru a přímo v rozporu s celou dosavadní evropskou myšlenkovou tradicí a její pojmovou výbavou.

Až dosud nedovedeme dohlédnout, vedla-li k objevu subjektu ještě jiná cesta než ta, o které mohou svědčit evropské dějiny; zároveň však nemůžeme něco takového ani vyloučit.

V evropských myšlenkových dějinách nicméně k objevu subjektu jako *filosofického* problému došlo v několika základních krocích, vesměs inspirovaných křesťanskou, respektive původně hebrejskou myšlenkovou tradicí.

Objevem mimořádné důležitosti bylo Leibnizovo rozlišení niternosti a vnějšku (přičemž je třeba pamatovat na základní chybu, jíž bylo příliš radikální přerušení jakýchkoli přímých souvislostí mezi nimi). Zrušení přímého vztahu mezi niterností a vnějškem bylo napraveno německou pokantovskou *filosofií*, zejména pak pojetím Hegelovým.

Tak se objevuje problém subjektu v novém kontextu a v nové perspektivě: je třeba pojmout subjekt jako skutečnost niternou, která je vybavena schopností se ve svých akcích zvnějšňovat, aniž by tím však (nutně) ztrácela svou původní niternou povahu.

Hranici mezi niterností a vnějškem dovede subjekt překračovat v obojím směru, to jest dovede svou niterně založenou aktivitou pronikat navenek, aby ovlivnil vnější skutečnosti (které nejsou součástí ani složkou jeho vlastního vnějšku), ale dovede se ze svých zvnějšňování vracet opět k sobě, a to s novými zkušenostmi, jakých by nemohl nabýt bez zvnějšňování ve svých aktivitách.

Kantovi se ještě zdálo, že buď nelze, nebo že se ještě nezdařilo řádně ustavit pojem „subjektu“; to se pak nutně stalo výzvou dalším *filosofům* – a vlastně to zůstává výzvou dodnes.

Subjekt důsledně chápáný jako skutečnost niterná musí být *ergo* chápán jako *non-objekt*, jako nepředmět.

A tím je vlastně problematizována celá dosavadní *filosofická* tradice, těsně spjatá s takzvaným předmětným, respektive zpředměťujícím myšlením.

Až dosud převládal předsudek, že nelze chápat cokoli jinak, než že to učiníme „předmětem“, to jest tak, že to myšlenkově uchopíme za pomoci a prostřednictvím zpředmětnění.

Rozpoznání nutnosti tematizovat „subjekt“ novým způsobem, to jest tak, že z něho neděláme „předmět“ (jímž nepochybně není), otvírá novou cestu přístupu ke skutečnostem vůbec, neboť se začíná ukazovat, že ryze předmětná skutečnost je vždy pouhou konstrukcí, jež nemůže vystihnout nic vpravdě skutečného (ať už jde o skutečnost konkrétní či konkrescentní nebo o takzvanou ryzí nepředmětnost).

Písek, 28. 12. 94.